

Lausunnon kohteena ollut huvila ei nauttinut tekijänoikeussuojaa. Huvilan rakennuspiirustukset olivat muodoltaan alalla yleisesti omaksutun käytännön mukaisia ja siten tavanomaisia rakennuspiirustuksia vailla suurempaa omaperäisyyttä.

Selostus asiasta

Hakijan asiamies OTK A on 20.3.1995 päivätyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, onko B:n tilalla sijaitseva C -niminen huvila tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu rakennustaiteen tuote ja ovatko vuonna 1911 valmistuneen huvilan rakentajat lain 6 §:ssä tarkoitettuja yhteisvalmistajia.

Hakija kertoo, että K:n kärjäoikeudessa on vireillä tätä asiaa koskeva riita-asian kanne. Hakijan mielestä C on tekijänoikeuslaissa tarkoitettu rakennustaiteen tuote, jonka valmistamiseen lain 2 §:n mukainen yksinoikeus on X:llä ja Y:llä, joita on pidettävä lain 6 §:ssä tarkoitettuina yhteisvalmistajina. Yksinoikeus on siirtynyt heidän oikeudenomistajilleen. Hakijan mielestä D:n tekemiä C:n rakennuspiirustuksia on, mikäli ne ylipäättään ovat tekijänoikeuslain suojaamia teoksia, pidettävä itsenäisenä C:stä erotettavana taiteellisena teoksena.

C on valmistunut vuonna 1911. Aviopari X ja Y osallistuivat huvilan suunnitteluun ja rakensivat sen yhdessä. Rakennusmestari D laati X:n ja Y:n tilauksesta ja ohjeiden mukaan vuonna 1906 huvilan piirustukset. Hakijan mielestä D:n roolia on pidettävä lähinnä teknisenä piirtäjänä, sillä X ja Y ovat oletettavasti vaikuttaneet voimakkaasti talon suunnitteluun. X ja Y tekivät erinäisistä syistä muutoksia huvilan piirustuksiin ja muuttivat myöhemmin muun muassa talon mittasuhteet. Huvilan valmistumisvuonna 1991 piirustukset muuttuivat vielä niin, että taloon tehtiin erilaisia rakenteellisia muutoksia. Hakijan lausuntopyynnön liitteinä on kuvallisia esimerkkejä siitä, miten valmis rakennus erosi piirustusten mukaisesta suunnitelmasta. Lisäksi on huomattava, että rouva Y:n vaikutus talon ulkoasuun on ollut huomattava.

Huvila joutui muutostöiden kohteeksi vuosina 1955—1956 sekä vuosina 1986—1987 tehdyissä remonteissa, jolloin muun muassa ensiksi mainittuna ajankohtana poistettiin julkisivun päädyn parveke ja jälkimmäisenä ajankohtana se palautettiin rakennukseen. Vuoden 1955—56 muutostyöt tehtiin Y:n valvonnassa sekä vuoden 1986—87 muutostöistä vastasi huvilan tuolloin omistanut E. Hakija katsoo, että C on muotoutunut niin monimuotoisten vaiheiden saatossa, että enää ei pystytä erottamaan, mitkä osat ovat X:n ja mitkä Y:n suunnittelema. Tämän johdosta X ja Y on pidettävä lain 6 §:ssä tarkoitettuina yhteisvalmistajina, joilla on kummallakin itsenäinen kannevalta.

C:n itsenäisyyttä ja erilaisuutta kuvaa se, että huvilasta on kirjoitettu artikkeleita sekä se, että talonrakennustehdas E Oy on ottanut elementtitalojen esikuviksi C:n. E Oy on itse ilmoittanut, että se on nimenomaisesti käyttänyt C:n julkisivuja esikuvanaan. E Oy on hyödyntänyt X:n ja Y:n muuttamia julkisivun ovi-, ikkuna- ja päätylaudoitusratkaisuja poiketen alkuperäisistä piirustuksista. E Oy:n edustaja on avoimesti ilmoittanut saaneensa idean mainittuihin elementtitaloihin X:n ja Y:n suunnitteleman ja rakentaman C:n perusteella. Hakija katsoo, että C ja varsinkin sen julkisivu eli fasadi on rakennusteoksena sillä lailla esteettinen ja omaperäinen, että se täyttää tekijänoikeuslain 1 §:n tarkoittaman teostason.

Hakija on liittänyt lausuntopyyntöönsä erilaisia esimerkkejä ja artikkeleita C:n käytöstä elementtitalojen esikuvana (liitteet a—j) sekä D:n rakennuspiirustukset (liitteet k—m ja q—s) ja valokuvia C:stä ja rakennuspiirustuksista ja elementtitaloista (liitteet o—p ja t—u).

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeusneuvosto ei ole katsonut tarpeelliseksi pyytää E Oy:n vastinetta, koska hakijan esittämiin kysymyksiin on mahdollista antaa vastaus varaamatta tilaisuutta E Oy:lle vastineen antamiseen. E Oy:n käsitys asiasta ilmenee myös hakijan lausuntopyynnön liitteestä e.

Tekijänoikeussuoja

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Teoslajeista mainitaan lainkohdassa esimerkkinä muun muassa rakennustaiteen tuote. Kirjallisena teoksena pidetään saman pykälän 2 momentin mukaan myös selittävää piirustusta.

Tekijänoikeudella suojataan käyttötarkoituksesta riippumatta kaikkia luovan työn tuotteita. Tekijänoikeussuojaa saadakseen tuotteen on kuitenkin yllettävä teostasoon. Teostasovaatimusta ei ole tarkemmin määritelty tekijänoikeuslaissa, vaan ratkaisu on tehtävä kussakin yksittäistapauksessa erikseen. Tärkeimpänä vaatimuksena on, että tuotteen tulee olla itsenäinen ja omaperäinen, ja että se ilmentää tekijänsä persoonallisuutta. Omaperäisyydellä ymmärretään sellaista ainutkertaisuutta, että kukaan muu kuin tekijä itsenäisesti työhön ryhtyessään ei olisi päätenyt samanlaiseen lopputulokseen.

Tekijänoikeus ei suojaa tuotteen ideoita, aiheita, tietosisältöä tai yksittäisiä tietoja, vaan ainoastaan sitä ilmenemismuotoa, johon ne on saatettu. Siten tuotteen tietoja ja ideoita voi hyödyntää tekijänoikeuden estämättä, kunhan niitä käytetään itsenäisellä ja omaperäisellä tavalla.

Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luojalle eli luonnolliselle henkilölle. Lain 6 §:n mukaan jos kaksi tai useammat ovat yhdessä luoneet teoksen heidän osuuksiensa muodostamatta itsenäisiä teoksia, on tekijänoikeus heillä yhteisesti. Kullakin heistä on kuitenkin valta vaatimusten esittämiseen oikeuden loukkausten johdosta.

Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa tietyin rajoituksin yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna. Teoksen kappaleiden valmistamista on muun muassa rakennuksen rakentaminen piirustusten mukaisesti ja piirustusten kopioiminen.

Tekijänoikeus on voimassa lain 43 §:n mukaan kunnes viisikymmentä vuotta on kulunut tekijän tai, 6 §:ssä tarkoitetun yhteisteoksen kohdalla, viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.

Rakennustaiteen tuote

Rakennustaiteen tuotteita ovat sekä rakennuksen piirustukset että valmiit rakennukset, jotka molemmat ovat saman rakennusteoksen kappaleita. Myös rakennuksen on tekijänoikeussuojaa saadakseen yllettävä teostasoon. Tekijänoikeussuojaa saavan rakennuksen tulee olla yksilöllisesti suunniteltu. Rakennuksen omaperäisyys ja ainutlaatuisuus voi olla havaittavissa joko rakennuksen julkisivussa tai sen sisäosissa. Tekijänoikeussuojaa eivät kuitenkaan saa yksinkertaiset, itsestään selvät rakenneratkaisut. Oikeuskäytännöstä voidaan mainita korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 1989:149, jossa arkkitehdin suunnitteleman tyyppitalon ei katsottu nauttivan tekijänoikeussuojaa rakennustaiteen tuotteena. Ratkaisussa katsottiin, että rakennus ei ollut riittävän omaperäinen ja itsenäinen arkkitehtonisilta elementeiltään eikä myöskään kokonaisuutena.

Selittävä piirustus

Rakennuspiirustukset voivat saada tekijänoikeussuojaa selittävinä piirustuksina riippumatta siitä, voidaanko niiden kuvaamaa tuotetta pitää omaperäisenä rakennustaiteen tuotteena. Suojan edellytyksenä on, että rakennuspiirustukset ovat itsenäisiä ja omaperäisiä. Usein kuitenkin selittävien piirustusten ilmenemismuoto määräytyy pitkälti niiden ulkoisten seikkojen mukaisesti, joita pyritään kuvaamaan, eikä niinkään tekijän luovan työn perusteella. Tavanomaiset rakennuspiirustukset, jotka ovat vailla omaperäisyyttä, jäävät tekijänoikeussuojan ulkopuolelle. Oikeuskäytännöstä voidaan mainita esimerkkinä korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 1988:4, jossa katsottiin, etteivät tavanomaiset rakennuspiirustukset saa tekijänoikeussuojaa.

C -huvila

Hakijan esittämien valokuvien ja piirustusten perusteella voidaan todeta, että kyseinen lausuntopyyntö kohde on kaksikerroksinen, vinokattoinen lautapäällysteinen huvila. Rakennuksen pohjoispuolinen sivu on varustettu ulko-ovella, jonka molemmilla puolilla on ikkunat sekä lisäksi pohjoispuolella on kolme muuta erikokoista ikkunaa. Rakennuksen eteläpuoleisella sivulla on rakennuksen katettu kuisti, ulkoneva koristeparveke sekä yhteensä kolme ikkunaa. Rakennuksen länsipuoli on tyyppillinen talon pääty, jossa on kolme ikkunaa. Itäpäädyssä ei ole valokuvaa. Huvilan ikkunoiden kehykset ovat tummemmat kuin rakennuksen pääväri ja kehyksien alareunojen laudat ovat ristikkäin ja lautojen päät on pyöristetty. Rakennuksen ulkopuolisen ala- ja yläkerroksen välinen laudoitus poikkeaa toisistaan siten, että yläkerroksen laudoitus on pystylaudoitusta ja alakerroksen laudoitus taas poikittaislaudoitusta. Lisäksi kerrosten väli on erotettu sahanteräleikkauksella. Huvilan eteläpuoleisen päädyn kuistin ja koristeparvekkeen laudoitus on tehty "salmiakkikuvioisella" leikkauksella.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että C on rakennustaiteen tuote mutta että siltä puuttuu tekijänoikeussuojan saamiseksi tarvittava itsenäisyys ja omaperäisyys. Käytetyt rakennuspiirustukset ja koristeleikkaukset ovat tavanomaisia, eikä niitä käyttämällä luodussa rakennuksessa ole osoitettu sellaista persoonallisuutta, ettei joku toinen suunnittelija voisi päätyä itsenäisesti vastaavaan rakennuspiirustukseen. Rakennuspiirustukset ja koristeleikkaukset eivät myöskään tee rakennuksesta kokonaisuutena arvostellen itsenäistä ja omaperäistä. C ei siten nauti tekijänoikeussuojaa.

Rakennuspiirustukset

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että C:n rakennuspiirustukset ovat selittäviä piirustuksia, joissa kuvallista ilmaisumuotoa on käytetty huvilan rakennuspiirustusten selittämiseksi. Huvilan rakennuspiirustuksissa on kuvattu erikseen rakennuksen julkisivut, pohja ja tarvittavat leikkauskuvat rakennuksesta. Piirustukset ovat muodoltaan alalla yleisesti omaksutun käytännön mukaisia ja siten tavanomaisia rakennuspiirustuksia vailla suurempaa omaperäisyyttä. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että C:n rakennuspiirustukset ovat niin tavanomaisia, että ne eivät yllä teostasoon eivätkä ne siten nauti tekijänoikeussuojaa.

Yhteisvalmistajat

Koska tekijänoikeusneuvosto katsoo, ettei C saa tekijänoikeussuojaa, ei asiasta voida antaa lausuntoa. (jaosto)